

Nr 54.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om utredning rörande en successiv försäljning av statens jordbruksdomäner.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 317 av herrar *Bengtson* och *Eliasson* samt II: 421 av herr *Larsson* i Luttra m. fl., har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om en successiv försäljning av statens jordbruksdomäner, syftande till en avveckling av den statliga verksamheten på detta område med beaktande av de synpunkter, som anförts i motionerna.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen II: 421.

Enligt § 77 regeringsformen äger Kungl. Maj:t icke utan riksdagens samtycke avhända kronan fast egendom. Genom särskilda beslut har riksdagen emellertid lämnat medgivande till försäljning för olika ändamål. Härjämte erhåller Kungl. Maj:t varje budgetår ett generellt bemyndigande till försäljning inom vissa värdegränser. Beträffande innebörden av det för närvarande gällande bemyndigandet torde utskottet få hänvisa till sitt till årets riksdag avgivna utlåtande nr 16. — I enlighet med gällande bestämmelser skall vid försäljning av kronoegendom inflytande köpeskilling, efter avdrag av kronans utgifter på grund av försäljningen, tillföras statens domäners fond för att användas för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av vissa ströängar.

Här torde vidare få erinras om att förvaltningen av statens jordbruksdomäner år 1951 var föremål för granskning av *riksdagens revisorer*. I sitt uttalande med anledning av denna granskning berörde revisorerna, bland annat, frågan om domänernas försäljning. Revisorerna konstaterade därvid, att en successiv försäljning av kronoegendomar ägt rum och alljämt fortginge i icke obetydlig omfattning. Gentemot denna utveckling funnes enligt revisorernas mening icke anledning till erinran, i vart fall icke då det gällde mindre egendom utan central belägenhet. I detta sammanhang påpekades, att möjligheterna för det allmänna att förvärva mark för exempelvis jordbruksrationalisering och för bostadsbyggande samt andra allmänna ändamål numera genom lagstiftning avsevärt vidgats.

Sammanfattningsvis förordade revisorerna, att i första hand grunderna för jordbruksdomänernas utarrendering skulle göras till föremål för en allmän översyn i syfte att tillförsäkra statsverket en högre avkastning av

domänerna. Enligt revisorernas mening skulle vidare i nuvarande läge köpeskillingarna för till försäljning avsedda kronoegendomar kunna höjas och egendomarna likväl säljas till jämförelsevis låga priser. Därvid borde eftersträvas, att saluvärderingarna bleve ej endast objektivt rättvisande för den tidpunkt, då de verkställdes, utan även att de så nära som möjligt anslöte sig till den tid, då överlåtelsen skedde. Det syntes enligt revisorernas förmenande även kunna ifrågasättas, om icke en omprövning borde komma till stånd jämväl av de för saluvärderingarna gällande bestämmelserna.

Beträffande en närmare redogörelse för revisorernas granskning samt ett av domänstyrelsen i anledning därav den 24 januari 1952 avgivet yttrande jämte tillhörande bilagor torde utskottet få hänvisa till revisorernas berättelse, del I s. 227—253 och del II s. 173—183.

Med anledning av riksdagsrevisorernas berörda uttalande hemställde statsutskottet hos årets riksdag, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i av revisorerna angiven riktning. Riksdagen biföll denna hemställan (statsutsk. utl. nr 145, p. 22; r. skr. nr 293).

I detta sammanhang torde utskottet slutligen få erinra, att frågan om normerna för kronoegendomarnas saluvärdering varit föremål för utskottets behandling vid såväl föregående som innevarande års riksdag (utl. nr 38/51 och 37/52).

Över föreliggande motioner har utskottet låtit inhämta yttranden från statskontoret och domänstyrelsen.

Statskontoret har i sitt yttrande, som dagtecknats den 29 februari 1952, till en början erinrat om riksdagens revisorers tidigare återgivna uttalande samt därefter anfört följande.

Vid bedömandet av motionärernas yrkande må vidare uppmärksammas, att 1942 års riksdag (jordbr. utsk. utl. nr 55) beträffande de av domänstyrelsen förvaltade kronoegendomarna gjort det principuttalandet, att kronan borde — oavsett om innehavet av jordbruksfastigheter under dåvarande förhållanden kunde anses innebära en ur avkastningssynpunkt förmånlig placering av statsförmögenheten eller icke — alltjämt inneha sådana fastigheter. I fråga om försäljningen av dylika fastigheter syntes därför skäl föreligga för en viss återhållsamhet.

Med hänsyn till att frågan om omfattningen av kronoegendomarnas försäljning varit föremål för granskning av 1951 års riksdagsrevisorer utan att någon kritik riktats mot att avyttringen skulle ske i alltför ringa utsträckning ävensom i betraktande av riksdagens nyssberörda uttalande, kan statskontoret icke tillstyrka, att åtgärder vidtagas för en successiv avveckling av jordbruksdomänerna. I anledning av att motionärerna ansett, att inflytande köpeskillingar, i stället för att tillföras domänverkets markfond, borde kunna användas för investering i andra produktiva statliga företag, må vidare framhållas, att köpeskillingarna jämlikt 14 § förordningen angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. (SFS 1945: 262) — efter avdrag av kronans utgifter på grund av försäljningarna — skola användas för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av vissa ströängar. Statskontoret förutsätter, att domänstyrelsen, i den mån

ifrågavarande medel icke kunna placeras på sätt sålunda stadgats, till Kungl. Maj:t inkommer med förslag till ändrade dispositionsbestämmelser.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får statskontoret för sin del föreslå, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande, som dagtecknats den 1 mars 1952, har *domänstyrelsen* — efter en redogörelse för ett av styrelsen år 1941 framlagt förslag rörande principerna för kronoegendomarnas framtida disposition — anført i huvudsak följande.

För närvarande pågår en viss försäljning av fastigheter för jordbruksändamål, i första hand mindre och medelstora egendomar upp till en gräns, där utom arrendatorn själv kräves en fast manlig arbetskraft (tvåfamiljsjordbruk).

Med anledning av statsrevisorernas berättelse avgav styrelsen den 24 januari 1952 yttrande jämte vissa bilagor. Av dessa handlingar framgår, att styrelsen sommaren 1951 föranstaltat om en förnyad utredning rörande de egendomar, som lämpligen kunna försälas. Undersökningen avser dels samtliga fastigheter upp till en gräns av 60 hektar åker — i huvudsak motsvarande en- och tvåfamiljsjordbruk — dels ock sådana större gårdar, som därutöver kunna avyttras. Antalet gårdar inom 60-hektarsgränsen utgör 558. Förhållandena vid dessa gårdar torde vara sådana, att flertalet lämpligen kunna försälas för jordbruksändamål. Därjämte torde åtskilliga andra på grund av sin belägenhet intill samhällen i en nära framtid kunna utnyttjas som tomtmark för tillgodoseende av samhällenas utveckling. Den i motionerna begärda utredningen går längre och syftar till en fullständig avveckling av den statliga verksamheten på detta område. Enligt styrelsens mening kan sättas i fråga lämpligheten att för närvarande gå hårdare fram med fastighetsförsäljningarna än vad som kan beräknas ske enligt styrelsens föreliggande program. Man kan nu icke överblicka de statliga behoven av jordbruksfastigheter i framtiden. Genom försäljning av de minst bärkraftiga enheterna torde en förbättring av jordbruksdomänernas ekonomi kunna förväntas. När styrelsens avvecklingsplan om ett antal år blivit genomförd, torde med ledning av då rådande förhållanden få övervägas, om och i vilken omfattning ytterligare domäner böra försälas för jordbruksändamål. — Härtill vill styrelsen — även om det icke har någon större betydelse i detta sammanhang — endast meddela, att såsom framgår av yttrandet över statsrevisorernas uttalande den verkliga förlusten av jordbruksdomänernas förvaltning under år 1950 utgör 83 512 kronor.

I anledning av motionärernas förslag om en översyn av bestämmelserna rörande köpeskillingarnas användning har inom styrelsen den 25 februari 1952 upprättats en promemoria angående domänverkets markfond (bilaga). Av promemorian framgår att, så länge central myndighet för förvaltningen av kronans skogar funnits, de för jordbruksfastigheter influata köpeskillingarna ha använts till inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Under årens lopp ha ganska betydande medel kunnat disponeras för ändamålet, varigenom statsskogarna tillförts många av sina värdefullaste kronoparker. Det kan enligt styrelsens mening icke bestridas, att medlen använts på ett för staten fördelaktigt sätt.

Jordbruksdomänernas taxeringsvärde utgör i runt tal 80 miljoner kronor. Även om samtliga jordbruksdomäner, som icke äro erforderliga för allmänna ändamål, skulle komma att försälas, torde dessa av taxeringsvärdet icke representera mera än ca 50 miljoner kronor. Saluvärdet å dessa domäner torde väl röra sig om ca 80 miljoner kronor. Då motsvarande värde för skogsfastigheterna kan beräknas till i runt tal 1 miljard kronor, skulle så-

lunda kronans skogsmarksinnehav genom försäljning av jordbruksegen-
domar maximalt kunna ökas med omkring 8 procent. När man icke kan
räkna med att medel för markinköp kunna komma att ställas till förfogande
på annat sätt, är det enligt styrelsens mening angeläget att inflytande köpe-
skillingar för försålda jordbruksegenheter allttjämt kunna disponeras för
erforderlig komplettering och arrondering av statens skogsinnehav. Domän-
styrelsen finner på grund härav det i motionerna framförda förslaget om
utredning opåkallat.

Utskottet. Riksdagen har årligen att taga ställning till ett flertal av Kungl.
Maj:t framlagda förslag rörande försäljning av särskilda kronoegendomar.
Med stöd av riksdagens budgetårsvis lämnade bemyndiganden avgöras dess-
utom sådana försäljningsärenden, som avse kronans fasta egendom under
viss värdegräns, av Kungl. Maj:t eller domänstyrelsen utan riksdagens hö-
rande i varje enskilt fall. De försäljningar av kronans jordbruksfastigheter,
som härigenom komma till stånd, uppgå till ett tämligen betydande antal.

Enligt utskottets mening synes det emellertid icke möjligt att i dagens
läge med någon större grad av säkerhet bedöma, i vilken utsträckning kro-
noegendomar framdeles kunna erfordras för statliga eller av staten främ-
jade ändamål. Med hänsyn härtill anser utskottet icke önskvärt, att jord-
bruksdomänerna avyttras i andra fall än då särskilda skäl tala därför.

I anledning av vad motionärerna anfört rörande jordbruksdomänernas
ekonomiska resultat vill utskottet påpeka, att riksdagens revisorer i sin till
årets riksdag avgivna berättelse anvisat ett flertal utvägar att tillförsäkra
statsverket en högre avkastning. Såsom närmare framgår av utskottets tidi-
gare avgivna utlåtande nr 37 har domänstyrelsen redan vidtagit vissa för-
bättringar i fråga om sättet för domänernas saluvärdering. Det torde kunna
förutsättas, att genom Kungl. Maj:ts försorg åtgärder även i övrigt komma
att vidtagas i av revisorerna angiven riktning.

Med utgångspunkt från vad nu anförts och då de olika spörsmål, som
äro förknippade med statens jordbruksdomäner, redan i samband med pröv-
ningen av riksdagsrevisorernas berättelse varit föremål för riksdagens ställ-
ningstagande, kan utskottet icke tillstyrka motionärernas hemställan om en
utredning med syfte att helt avveckla statens verksamhet på ifrågavarande
område.

Då utskottet anser det värdefullt, att vid kronoegendomsförsäljningar in-
flytande köpeskillingar användas till inköp av skogsmark för kronans räk-
ning, kan utskottet icke heller biträda motionärernas önskemål i vad avser
ändrade bestämmelser för köpeskillingarnas disposition.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att motionerna I: 317 och II: 421 icke må föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 november 1952.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Tjällgren, Svedberg, Jon Jonsson, Näs-lund, Hjalmar Nilsson*, Bertil Andersson, Sundberg*, Bror Nilsson, Ebbe Ohlsson och Einar Persson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Andersson i Tungelsta, Johnsson i Kastanjegården*, Gustafson i Dädesjö, Jacobsson i Vilhelmina, Antby, Andersson i Hyssna, Hæggbloom och Ahlsten, fru Eriksson i Hallstahammar samt herr Boman i Stafsund.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) av herr *Tjällgren*;

2) av herrar *Bror Nilsson, Ebbe Ohlsson, Hæggbloom* och *Boman* i Staf-sund, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som börjar med orden »Enligt utskottets», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör avyttringen av kronöegendomar, särskilt såvitt gäller de mindre egendomarna utan central belägenhet, ytterligare forceras. De under en följd av år redovisade förlusterna av statens jordbruksdomäner skulle på detta sätt kunna nedbringas och antalet självägande jordbrukare ökas. Härigenom skulle främjas en utveckling, som måste anses önskvärd ur det allmännas synpunkt.»